

Posudek diplomové práce

Alterace: deminutiva a augmentativa současné italštiny,

kterou předložila FRANTIŠEK NEUWIRTH,

FF UK, Ústav románských studií, a.a. 2008/2009

Diplomová práce Františka Neuwirtha je bez jakékoli nadsázky naprosto dokonalým textem, a kdybych se nebál nepatřičných vyznání, řekl bych, že četba této práce byla pro mne skutečným potěšením. Diplomant totiž na předepsaném rozsahu (vlastní text práce má se závěrem 63 stran, celkově 73) dokázal čtenáři předložit vlastní výsledky, které jsou v mnoha ohledech opravdovou novinkou. Lze si jen přát, aby František Neuwirth mohl v takové práci i nadále pokračovat: jeho vědecký talent už tento text totiž jasně prozrazuje.

Téma je na první pohled tradiční: alterace v současné italštině. To, že italština (a spolu s ní některé další románské jazyky), disponuje bohatým systémem toho, co moderní lingvistika nazývá *evaluační* morfologie, je známý fakt, kterým se zabývali snad všichni romanisté. Neuwirth se dokázal skvěle zorientovat v této bohaté literatuře a hned rozpoznal některá hlavní východiska a teorie; nakonec se přidržel té nejnovější literatury a přesvědčivě zformuloval rámeček, který je dnes dominantním paradigmatem.

V první kapitole nám diplomant sděluje, co bude tématem jeho práce, a činí tak velice úsporným, ale účinným stylem: „S alterací se setkáváme již v latině (...), dále například ve španělštině, (...) ve francouzštině či v češtině (...). Tato práce se bude zabývat alterací v italštině.“ (s. 5). Druhá kapitola přináší opět stručný, ale zcela výstižný přehled základních charakteristik alterace (sémantika založená na dimenzionálně-apreciativním schématu, pragmatický rozměr alterace založený na protikladu reálného a fiktivního světa). Třetí kapitola je pak podrobnou analýzou toho, co je prezentováno v předešlé kapitole (autor tak skvěle postupuje od obecného ke konkrétnímu, od jednoduchého ke složitějšímu); Neuwirth je zde opět maximálně úsporný, a proto volí - spíše než dlouhé výklady - přehledné tabulky či diagramy. Čtvrtá kapitola se zabývá velmi konkrétním jevem, a sice kumulací jednotlivých sufixů a interfixací. Neuwirth velmi správně poukazuje na to, že je třeba odlišovat kumulaci od interfixace. Nabízí (na základě sekundární literatury - především s odkazem na práci *Morphopragmatics* W. Dresslera a L. Merlini-Barbaresiové z r. 1994) kvantitativní vyhodnocení nejčastějších interfixálních kombinací. Pátá kapitola je vynikajícím shrnutím zmiňované studie *Morphopragmatics*. Diplomant zde okamžitě pochopil, v čem spočívá pragmatický rámeček (založený na searlovské teorii mluvnických aktů), a správně tak zdůrazňuje (na s. 30), že alterace je především věcí mluvnického aktu, nikoli sémantiky jednotlivých výrazů. Alterace tedy modifikuje některé aspekty mluvnických aktů (propoziční obsah, podstatné podmínky, podmínky upřímnosti apod.) a přináší či vnucuje presupozici individuálního hodnocení mluvčího. Kapitola VI. je věnována produktivitě alteračních sufixů. Diplomant se zde omezuje (a tímto slovem nemíním žádné negativní omezení) na produktivitu pojatou jako *type frequency* (třebaže tento termín u Neuwirtha nezaznívá - k tomu se ještě dostanu), tedy jako počet doložených hesel ve slovnících (diplomant pracuje s *Zingarellim 2007*); nejde tedy o korpusově založenou analýzu (pro kterou by ale tato práce mohla představovat skvělé východisko).

Sedmá a osmá kapitola jsou poněkud odlišné, a proto se u nich zastavím: autor zde „sestupuje“ ke konkrétním výrazům a předvádí vynikající mikroskopickou analýzu, která vtahuje do hry i podstatné diachronní hledisko. Tato analýza je motivována zajímavým předpokladem. Neuwirth totiž vychází z rozsáhlých změn v alteraci, ke kterým přistoupil Manzoni v druhém vydání svých *Snoubenců*. Diplomant se zde snaží ukázat, zda Manzoniho vliv na preferenci sufixu *-ino* (oproti *-etto* a *-ello*) je zcela systematický a „plošný“. Neuwirth jasně říká, že je potřeba zabývat se opravdu konkrétními výrazy, a na příkladu dvojic *bastoncello / bastoncino, stradicciola / stradina* apod. ukazuje, jak na to.

V osmé kapitole, nazvané *Doklady*, se Neuwirth opět zabývá konkrétními příklady ze současné italštiny, které prokazují všechny předem definované rozměry alterace; některé příklady jsou skutečně velmi vhodně zvolené (*manina, favorino, dottorino* atd.), ještě se k nim proto vrátím.

Závěr práce obsahuje přílohu (malá excerpce alterátů z beletrie), perfektně strukturovanou bibliografii a dvě cizojazyčná *résumé* (anglické a italské).

Jak je tedy zřejmé, Neuwirthova práce je vynikající a vybízí k diskusi, kterou bych zde rád zahájil některými svými postřehy, dotazy a několika málo připomínkami.

1) Už na s. 6 (a pak v kap VI.) by bylo asi dobré říct, že vyčíslení produktivity se bude týkat opravdu jen toho, co se nazývá *type frequency*, tedy počtu doložených slov s daným alteračním sufixem. V tomto smyslu bych se možná zdráhal říkat (srov. s. 36-37), že půjde o *alterovatelné* báze - jen o *alterované* / doložené. Existuje totiž jeden postup, jak měřit produktivitu (přišel s ním Aronoff na konci 70. let): lze zkoumat poměr mezi teoreticky *alterovatelnými* bázemi a mezi skutečně *alterovanými*, tzn. vzít všechna slova, z nichž bychom mohli derivovat alterát (ale který není doložen ve slovníku), a všechna slova, která už takto derivovaná jsou. Existence tohoto poměru mezi možnými a doloženými formacemi by nás měl tedy přimět k tomu, abychom teoreticky rozlišovali mezi alterovatelnými a alterovanými bázemi. S tím souvisí i to, že ke konci práce (na s. 40) se už pracuje s korpusem a termíny *výskyt* a *četnost* tu mají jiný význam než ve slovníku (rozdíl mezi *type frequency* a *token frequency*). (Hned dodám, že toto není žádná výhrada, jen poměrně technická poznámka.)

2) Zatímco já osobně většinou rychle zaujímám jasný hodnotící či polemický postoj k jakémukoli teoretickému tvrzení, František Neuwirth si udržuje odstup, který však hraničí téměř s vědeckou lhostejností. Nikde totiž nezaznívá jasné autorovo stanovisko - nikde Neuwirth jasně neříká, zda je pro něho přijatelná např. morfopragmatická koncepce, jen ji správně chápe a korektně prezentuje. Možná však že někde by nějaká vlastní intervence stála za to: např. u přehledných tabulek na s. 32-35, kde diplomant jednotlivé charakteristiky systematicky cituje, aniž by je parafrázoval vlastními slovy. V některých případech by si tyto citace takovou prezentaci zasloužily - zvláště tam, kde terminologie či teorie nemusí být zcela známá (např. u pojmu „perlokučních následků“ na s. 32 (pozn. 74 a 75). Také by možná bylo dobré vysvětlit lépe pojem „regulačních / regulativních faktorů“ (na s. 33 a dříve). A konečně bych rád znal Neuwirthův názor na citaci, kterou uvádí v pozn. 66 na s. 28 - zde totiž opět figuruje termín „regola allomorfica“, který se nikde jinde neobjevuje a který má přesto nějaký dopad na to, jak interfixaci diplomant definuje.

3) Pár individuálních postřehů k některým *Dokladům*.

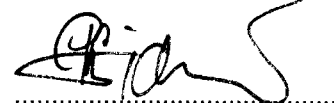
- Na s. 47, u příkladu č. 33, *alberghino*, se mi zdá, že - *contra* Neuwirth - kontext tak zcela neutrální není, volba lexikálních prostředků jasně naznačuje hravý, vybízející a silně hodnotící tón, s jakým autor nabádá k návštěvě zmíněného „hotýlku“; volba *alberghino* jde tedy ruku v ruce s ostatními výrazy (*un paio di chilometri ed ecco ... un precario cartello ... vostra meta ... delizioso alberghino*) a nevím, zda je *alberghino* zcela zaměnitelný s *piccolo albergo* bez částečné ztráty tohoto tónu (to necht' posoudí nějaký rodilý mluvčí).

- Na s. 49, u příkladu č. 48 bych řekl - a hned uvidíme proč -, že tu platí spíš to, co říká Neuwirth o slově *stanzuccia* o pár stránek dále (s. 59, příklad č. 134), a sice, že jen z kontextu víme, že převládá (denotativní) deminutivní význam a že jde opravdu o malou komůrku, v níž je Sjevův Alfonso nucen žít. Totéž také platí o *dottorinu* Zaninovi, kterému diplomant připisuje jen lichotný význam, nikoli deminutivní. Ve skutečnosti z kontextu víme, že platí i ryze deminutivní význam tak, jak jej diplomant definuje na s. 48. *Dottorino* Guido Zanin je známá postava z oblíbeného seriálu *Medico in famiglia*, které dlouhé roky běžel (a znovu poběží na podzim) na RAIUNO každou neděli po deváté večer. Guido Zanin je skutečně mladý lékař krátce po promoci, který přijíždí z Milána do Říma, aby zde pracoval v druhořadé ASL, a nakonec se zamiluje do dcery svého kolegy Lele Martiniho, kterého na rozdíl od Guida slovem *dottorino* nikdo neoznačuje. Tak to je jen na závěr k mírnému pobavení.

Určitě bych mohl dál pokračovat, ale zopakuju jen to, co už jsem naznačoval: přál bych si, aby diplomant mohl svůj talent dále rozvíjet např. v doktorském studiu. Už tato práce podle mě beze zbytku splňuje kritéria pro to, aby byla uznána jako rigorózní.

Diplomovou práci Františka Neuwirtha tedy s velkým potěšením doporučuji k obhajobě a hodnotím ji jednoznačně jako *výbornou*.

V Praze dne 9. září 2009

Mgr. Pavel Štichauer, Ph.D.
vedoucí diplomové práce